

DIS!NFO

BRIEF

Mart 2023.

BEZBJEDNOST NA INTERNETU I DRUŠTVENIM MREŽAMA

DFC POLICY BRIEF

Drugo [izdanje](#) DFC Policy Brief, koji potpisuje mr Jakša Backović, analizira bezbjednosne propuste korisnika prilikom korišćenja interneta i društvenih mreža. Posebna pažnja je usmjerena na zamke kojima su izloženi građani Crne Gore u sajber prostoru, te opasnosti po njihove lične podatke. Autor upućuje kako zloupotreba ličnih podataka može rezultirati sajber incidentom, koji ultimativno predstavlja prijetnju po ličnost korisnika, funkcionalnost njegove radne okoline ili eventualni finansijski gubitak. Opisani su različiti incidenti (BEC/CEO prevare; ransomver napadi; ucjene seksualnim sadržajem; prevare prilikom onlajn kupovine itd.) i predloženi su adekvatni načini postupanja. Kao izrazito efikasne mjere zaštite ličnosti i ličnih podataka prilikom korišćenja interneta i društvenih mreža izdvojene su sljedeće: edukacija korisnika interneta; prevencija sajber incidenata kroz uspostavljanje relevantnih SOP-ova, dodatne mjere zaštite uređaja korišćenjem antivirus i antimalver programa kao i redovno ažuriranje korisničkog sistema. Backović ističe da je neophodno kontinuirano podizanje nivoa svijesti i digitalne pismenosti građana Crne Gore, počev od ranog školskog uzrasta treće dobi korisnika modernih digitalnih tehnologija. Naročito su istaknuti naponi države Crne Gore i njenih nadležnih institucija u kreiranju čvrste legislativne osnove u ovom domenu i stavljanja digitalnih tehnologija u fokus budućih generacija.

DFC ANALIZA: KINA NA ZAPADNOM BALKANU

DFC ANALIZA

U novoj [analizi](#) Digitalnog forenzičkog centra *Kina na Zapadnom Balkanu* možete čitati u kojim državama Zapadnog Balkana se osjeća veći, a u kojima manji uticaj Kine danas i na koji način se taj uticaj sprovodi. Aktivnosti Kine proizilaze iz doktrine i sveobuhvatnog plana prema kojem bi Narodna Republika Kina do 2049. godine u novom tipu međunarodnih odnosa zauzela mjesto svjetske sile broj jedan. Kina konstantno širi svoje globalno prisustvo, te uticaj u regionima u kojima dominiraju Sjedinjene Američke Države i njeni saveznici. Zapadni Balkan, sa svojim manjkom demokratskih kapaciteta, slabom infrastrukturom i ekonomskom neizvjesnošću, plodno je tlo za širenje kineskog uticaja podstrelom ekonomskog prisustva kroz investicije i kreditne linije. Uprkos značajnom ekonomskom prisustvu na cijelom Balkanu, kineski uticaj

je za sada limitiran zbog nedostatka snažne političke podrške. To se posebno pokazalo u Albaniji, ali i u Crnoj Gori, gdje je kinesko prisustvo značajno umanjeno. Zapad je trenutno zbog rata u Ukrajini više fokusiran na tradicionalno nestabilni Zapadni Balkan što dodatno otežava kinesko djelovanje u regionu. Izuzetak je Srbija, gdje vladajuće strukture i njima bliski mediji predstavljaju važnu polugu u širenju kineskog uticaja. Dugogodišnje građenje bratskih odnosa između dvije države od vitalnog je značaja za djelovanje Pekinga u cijelom regionu.

IZMEĐU ISTINE I PROPAGANDE: GODINU DANA RATA U UKRAJINI

DFC ANALIZA

Godinu od početka ruske invazije na Ukrajinu rat ne jenjava, a sukobu se ne nazire kraj. Sa početkom ruskih artiljerijskih napada na ukrajinske gradove, otvoren je još jedan front – u medijima i na društvenim mrežama, s ciljem kreiranja nove realnosti. Dezinformacije, lažne vijesti, fotomontaže i manipulacije činjenicama postali su glavni alati kojima se služe Rusija i njeni pobornici u hibridnom ratu. Iste ili slične dezinformacije o ratu u Ukrajini šire se manje-više u svim državama Zapadnog Balkana. Primjeri dezinformacionih kampanja i plasiranih manipulativnih sadržaja prisutni su svakodnevno, posebno u onlajn prostoru. Ruski državni mediji, ali i proruski mediji koji su prisutni na Zapadnom Balkanu pa i u Crnoj Gori, nastavljaju da kreiraju i šire narative kojima se pravda invazija, diskredituje Zapad i odgovornost za sukobe prebacuje na Ukrajinu. U izvještavanju se, po pravilu, koristi termin *specijalna vojna operacija*, veliča predsjednik Rusije Vladimir Putin, ističe nadmoć ruske vojske i samoproklamovano istorijsko pravo Moskve na Kijev. Činjenica da u Crnoj Gori nema registrovanih ruskih medija ne igra značajniju ulogu u redukovanju proruske propagande. Crna Gora nema strategiju za borbu protiv dezinformacija i lažnih vijesti, stoga država mora prepoznati ozbiljnost situacije i preduzeti konkretne korake. Koji su kanali širenja u našoj zemlji i šta država može da uradi kako bi se redukovao problem dezinformacija pročitajte u novoj DFC [analizi](#) *Između istine i propagande: godinu dana rata u Ukrajini*.

IZBORI POD LUPOM: TREND OBJAVA O PREDSJEDNIČKIM KANDIDATIMA

DFC ANALIZA

DFC je sproveo [monitoring](#) objava o predsjedničkim kandidatima na portalima i Fejsbuku kako bi utvrdio njihovu zastupljenost, ton izvještavanja, ključne teme u člancima, kao i njihov domet i interakcije na Fejsbuk objavama. U periodu od 1. do 14. marta DFC je na šest crnogorskih portala: *Adria*, *Borba*, *CdM*, *IN4S*, *RTCG* i *Vijesti* registrovao 1.363 objave (originalne i preuzete) u kojima se pominju kandidati za predsjedničke izbore 19. marta. Monitoring je pokazao da je najviše objava na portalima, 776 bilo o predsjedničkom kandidatu Milu Đukanoviću, od koji je njih 501 bila negativna, a 141 neutralna, dok je pozitivnih objava bilo 134. Na drugom mjestu po broju objava i pominjanja u člancima je predsjednički kandidat Jakov Milatović. Od 480 članaka, najviše je bilo neutralnih – 230. Pozitivnih članaka je bilo 182, uz 68 negativnih. Predsjednički kandidat Andrija Mandić se nalazi na trećem mjestu po zastupljenosti na posmatranim portalima i na prvom mjestu po broju pozitivnih članaka.

Urađena je i temporalna korelacija objava na portalima, odnosno vremensko preklapanje pozitivnih i negativnih objava o kandidatima na portalima. Kada je riječ o pozitivnim člancima o kandidatu Mandiću, najveći stepen korelacije je uočen između portala *Borba* i *IN4S* (0.83). Sa druge strane, u člancima sa negativnim tonom prema kandidatu Đukanoviću, najveći stepen korelacije sadržaja je uočen između portala *Vijesti/RTCG* (0.88), *IN4S/Adria* (0.81), *Borba/Adria* (0.79) i *RTCG/IN4S* (0.78). U susret drugom krugu izbora nastavljen je trend negativnih objava o predsjedničkom kandidatu Milu Đukanoviću, sa 371 negativnom objavom od ukupno 610 objava posvećenih ovom kandidatu. O predsjedničkom kandidatu Jakovu Milatoviću na svih šest analiziranih portala bila je prisutna 521 objava, a najviše je bilo pozitivnih – 267, neutralnih je bilo 160, uz 94 negativne objave, pokazao je monitoring portala koji je DFC sproveo u periodu od 20. do 28. marta 2023. godine.

LAŽNE VIJESTI KOJE SU OBILJEŽILE PREDSJEDNIČKE IZBORE

LAŽNA VIJEST

Prvi i drugi krug predsjedničkih izbora koji su održani 19. marta i 2. aprila 2023. godine obilježile su brojne dezinformacije, lažne vijesti i fotomontaže. Kao i u prethodnim izbornim ciklusima u danima pred izbore na društvenim mrežama i u medijima plasirana su brojna lažna istraživanja sa ciljem obmanjivanja javnosti. Tokom ovog izbornog ciklusa lažna istraživanja su pripisivana ambasadi Njemačke u Crnoj Gori, relevantnim agencijama za istraživanje IPSOS, DAMAR, CEMI i Mediana. Izbore je pratila kampanja dezinformacija i lažnih vijesti snažnog intenziteta sa pojedinih marginalnih portala iz regiona, koji su sinhronizovano širili lažne vijesti. Pojedine članke su preuzimali i portali iz Crne Gore. Portali koji su koordinisano fabrikovali lažne vijesti tokom dva izborna kruga su: *Nacionalist*, *Vaseljenska TV*, *Naša borba* i *Glas javnosti*. Predsjednički izbori u Crnoj Gori bili su jedna od ključnih tema i na *TV Happy*. Voditeljka emisije *Posle ručka – izbori u Crnoj Gori*, koja je emitovana 1. aprila, iznijela je niz netačnih informacija o tome da novac za potrebe javnog finansiranja, uključujući i penzioni fond u Crnoj Gori dolazi iz crnih fondova predsjednika Đukanovića, potpuno zanemarujući činjenicu da se javna potrošnja finansira iz budžeta u skladu sa zakonom.

PRIJETNJE DEMOKRATSKIM PROCESIMA U CRNOJ GORI: MAPIRANJE UTICAJA

DFC STUDIJA

U novoj DFC [studiji](#) *Prijetnje demokratskim procesima u Crnoj Gori: mapiranje uticaja* predstavljeni su problemi i izazovi sa kojima se Crna Gora suočava na fonu globalnih političkih, društvenih, socijalnih i ekonomskih previranja, nakon prve tranzicije vlasti. U studiji možete čitati kako se globalni poremećaji i sve vidljivije djelovanje autoritarnih režima, suprotstavljenih zapadnom konceptu liberalne demokratije odražavaju na region Zapadnog Balkana, te specifično na Crnu Goru. Studija objašnjava koju ulogu imaju nacionalističke frakcije širom regiona, iznjedrene u ideološkoj sinergiji proruskih političkih faktora i krugova oko Srpske pravoslavne crkve (SPC) na usporavanje demokratskih

processa i sve evidentnije udaljavanje od pristupanja država Zapadnog Balkan Evropskoj uniji. Nova studija analizira kako SPC utiče na promjenu karaktera društva iz građanskog u teokratsko, u čijem interesu je bila smjena rukovodstva Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB) po hitnom postupku, nakon akcije uskraćivanja boravka za 6 ruskih diplomata i zabrana ulaska u Crnu Goru za 28 stranih državljana i kakva je uloga tridesetogodišnje vladavine DPS na današnje stanje u državi, da li je Crna Gora danas, umjesto faktora stabilnosti, samo još jedna kritična tačka u regionu?

Ovaj projekat finansira Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.